

Magyar Nemzet vitafór

2hh „Budapest” szép

Mármint a neve. Persze: is! — Azonban — mint H. Boros Vilma rendkívül érdekes cikkéből értesülünk róla — Széchenyi Istvánnak nem tetszett. S a cikkből az is kitűnik, hogy miért nem. Mert ő még erősen asszociálta ezt a nevet a német megfelelőjével, az *Ofen-Pest*-tel. S ez valóban nem szép név. Nemcsak hangzásilag, hanem értelmileg sem. Mert mind a két szó *kemencé*-t jelent, az egyik németül, a másik bolgár-szláv nyelven. De magának a magyar Buda névnek nincsen köze semminő kályhaféleséghez.

Az egybeírt BUDAPEST forma valóban Széchenyi folyóiratában, a Jelenkorban, bukkan fel először, s ő mégis *Honderű*-nek szerette volna elnevezni a majdan egyesítendő két várost. És Boros Vilma cikkéből tudjuk meg, hogy ettől azért állt el, mert a nevet időközben elkobozta Petrichevich Horváth Lázár a hírhedten maradias ízlésű szépirodalmi folyóirata számára. Hadd jegyezzük meg, hogy egy más verzió is kering erről anekdota formájában. E szerint Eötvös József figyelmeztette volna Széchenyit, hogy a franciák könnyen félreérthetnék ezt a nevet „honte des rues”-nek, azaz „utcák szégyenének” értelmezvén.

A névkeresésnél igen figyelemreméltók — és órá jellemzők — a praktikus szempontjai: a név rövid legyen és idegenek által is könnyen kiejthető. Emellett persze a szép hangzást és a tartalmi mondánivalót is hangoztatta, ám az ő ajánlatai éppen ez utóbbi szempontokból tekintve nem nevezhetők szerencsés megoldásnak. „Bájkert”, „Üdvlak” — almanachlírásan biedermeyeresek. „Hunvár”, „Attilda”, „Istvándi”, „Istvánhíd”, „Istvánhely” pedig történelmi szempontból nem helytállóak: a hun—magyar rokonság teóriája felett eljárt az idő, I. István királyról pedig tudjuk, hogy nem sok köze volt Pesthez és Budához, sokkal inkább Székesfehérvárhoz és Esztergomhoz. „Derüde”, „Boruda”? — ezek nagyon is kora-nyelvújítás ízüek. Széchenyi bármily sokoldalú, zseniális férfiú is volt, nem volt sem költő, sem képzett nyelvész; nem szólva arról, hogy a nyelvészeti irányzat akkoriban még meg sem született. Nem kell hát sajnálnunk, hogy az ő elgondolásai nem realizálódtak.

Már csak azért sem, mert a *Budapest* névvel éppen ez utóbbi szempontból nincsen semmi baj. Nem tarthatjuk ugyanis helyénvalónak a cikk ama megállapítását, hogy Budapest neve „hosszú és nem éppen zengzetes”. Nem nagyon hosszú és nagyon is zengzetes. A régies Pest-Buda alakban valóban nehézkesnek hangzik, már csak a mássalhangzó-torlódás miatt is. Ám a „Budapest” forma kielégít minden nyelvészeti követelményt. Vokalizmusa változatos: ahány szótag, annyi különböző magánhangzó. Nem olyan egyhangú, mint Szeged, Kecskemét vagy Debrecen. És a hangrendváltás is színesíti: két mély hangú szótagra egy magas hangú következik. Zengzetességét a zöngés hangok — magánhangzók és zöngés mássalhangzók (b, d) túlsúlya biztosítja; az arány a zöngétlenekhez viszonyítva: 5:3. És ami a legfontosabb: ritmikus. Tökéletes anapestus: 00—. Éppen ezért simulhat be költőink verseibe, amint ezt H. Boros Vilma is finom hallással kiérzi. De nem a versektől kölcsönzi szépsége fényét, hanem megfordítva: szép hangzása miatt illik bele a vers ritmusába és rímrendjébe. Figyeljük csak meg néhány példán. Ady írja: „*Egy szép napon, ha összeestem, / Nem lesz kázus. Pincér jelenti / Itt, vagy Svájcban, vagy Budapeststen: / Harminchat szám, harmadik emelet.*” Vagy Kosztolányi: „*Fürdő van, üdíteni testem, / langy téa beteg idegemnek, / ha járok a bús Budapeststen, / nem tudnak egész idegemnek...*” Balázs Béla: „*Mielőtt leszáll az este, / Hazaviszlek, / Hazaviszlek Budapestre.*” Juhász Gyula: „*Száz földi fénye ég a pesti estnek, / S minden utat halvány rózsára fest / A nagy gyönyörű dáma: Budapest!*” — Hadd idézzük még Várnai Zseni szép sorait 1943-ból: „*... ülünk a halál küszöbén / az éj ölébe veszve... / Boruljon rá az irgalom / palástja Budapestre!*” És még egyet: nem kell különös vájtfulnesség megérezni a két név más-más, és végül is egy-séges harmóniába olvadó hangulatát. A gordonkahangú „Buda” borongó, elmélázó; „Pest” csattanós, friss, hetyke, hogy ne mondjam: szemtelen. S a kettő együtt az ami: Budapest. E sorok írója éppen nem bánja, hogy Budapesten született és itt él, nem pedig — Bájkerten vagy Attildán.

Kunszery Gyula